

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 80

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

Головний редактор:

Шапошников Костянтин Сергійович – доктор економічних наук, професор, начальник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України (Київ, Україна).

Члени редакційної колегії:

Вербівська Людмила Василівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Гавкалова Наталія Леонідівна – доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Харків, Україна).

Гальцова Ольга Леонідівна – доктор економічних наук, професор, Класичний приватний університет (Запоріжжя, Україна).

Дименко Руслан Анатолійович – доктор економічних наук, доцент, ДВНЗ Університет банківської справи (Львів, Україна).

Дука Анастасія Петрівна – доктор економічних наук, професор, професор, Національний університет "Чернігівська політехніка" (Чернігів, Україна).

Іртищева Інна Олександрівна – доктор економічних наук, професор, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна).

Коваль Віктор Васильович – доктор економічних наук, професор, Південний науковий центр НАН України та МОН України (Одеса, Україна).

Кудлаєва Наталія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Лопашук Інна Афанасіївна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Марич Максим Григорович – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Морозова (Селіврстова) Людмила Сергіївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний торговельно-економічний університет (Київ, Україна).

Новикова Іннота Вікторівна – доктор економічних наук, професор, ВСП "Інститут інноваційної освіти Київського національного університету будівництва" (Київ, Україна).

Островська Наталія Степанівна – доктор економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Пономаренко Тетяна Вадимівна – доктор економічних наук, професор, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Бугая (Київ, Україна).

Прохорчук Світлана Володимирівна – кандидат економічних наук, професор, Заклад вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права» (Херсон, Україна).

Роговий Андрій Віталійович – доктор економічних наук, професор, Навчально-науковий інститут бізнесу, природокористування і туризму, Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна).

Сафонов Юрій Миколайович – доктор економічних наук, професор, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України (Київ, Україна).

Стеблянко Ірина Олегівна – доктор економічних наук, професор, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна).

Ткачук Ірина Ярославівна – доктор економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Федишин Майя Пилипівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Цвірко Олена Олександрівна – доктор економічних наук, професор, ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій» (Одеса, Україна).

Велькі Януш – доктор економічних наук, професор, Університет «Опольська політехніка» (Ополе, Польща).

Гросу Вероніка – доктор економічних наук, професор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Дзієканські Павел – доктор економічних наук, професор, Університет імені Яна Кохановського (Кельце, Польща).

Космулес Крістіна Габрієла – кандидат економічних наук, асистент професора, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Міхальчук Камелія-Каталіна – кандидат економічних наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Пілелієне Ліна – доктор економіки, професор маркетингу, Університет Вітаутаса Великого (Каунас, Литва).

Ситнік Інесса Василівна – доктор економічних наук, професор, Університет «Політехніка Опольська» (Ополе, Польща).

Соколюк Маріан – кандидат економічних наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Хлачук Елена – доктор економічних наук, професор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Чоботару Маріус-Сорін – кандидат економічних наук, лектор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Електронна сторінка видання – www.bses.in.ua

Міжнародний цифровий ідентифікатор журналу: <https://doi.org/10.32843/bses>

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»

включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук (Категорія «Б») на підставі Наказу МОН України від 28 грудня 2019 року № 1643 (Додаток 4)

Галузь науки: економічні.

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування;

072 – Фінанси, банківська справа та страхування; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг;

076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 241 – Готельно-ресторанна справа;

242 – Туризм; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Науковий журнал індексується у наукометричній базі **Index Copernicus**.

Затверджено до друку та поширення через мережу Інтернет відповідно до рішення вченої ради Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій (від 24 квітня 2023 року протокол №4)

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії» зареєстровано Міністерством юстиції України (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 21934-11834Р від 23.03.2016 року)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN (Print): 2524-0897

ISSN (Online): 2524-0900

© ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2023

Наукове видання

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 80

Коректура • *Ю. Никитенко*

Комп'ютерна верстка • *Ю. Войтюк*

Формат 60x84/8. Гарнітура Arimo.

Папір офсетний. Цифровий друк. Обл.-вид. арк. 19,44. Ум. друк. арк. 20,93.

Підписано до друку 28.04.2023. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

ЗМІСТ

**РОЗДІЛ 1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

Бестужева С.В., Козуб В.О., Добринь С.В. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	7
Герасимова Я.О. ПОДАТКОВІ МЕХАНІЗМИ ДЕТАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ.....	17
Грабчук І.Л., Березний О.В. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ В БОРОТЬБІ З ВІДМИВАННЯМ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ.....	24
Кухарик В.В., Скороход І.С. ТОРГОВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	30

**РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**

Ільченко С.В., Грищенко В.Ф., Грищенко І.В. РОЗБУДОВА ПОРТОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ.....	35
Попов Є.М. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ КОКСОХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	41
Радзієвська С.О. ВПЛИВ УГОДИ ПРО ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ДЕРЖАВОЮ ІЗРАЇЛЬ НА РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	47
Fedoryshyna Lidiia, Chernysh B.V. IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISM OF THE FUNCTIONING OF THE PENSION FUND OF UKRAINE.....	55

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Белялов Т.Е., Аширов Е.С. ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	60
Богма О.С., Камінський С.І., Дашенко Г.В. ЗАГРОЗИ В КОНЦЕПЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	65
Богуславський О.В., Нікітіна Т.А. ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІТИКИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	70
Велика О.Ю., Козлова І.М. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	76
Грищенко Н.В. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ РОБОТИ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СФЕРІ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ.....	82
Дашко І.М., Михайліченко Л.В. РОЗВИТОК КАДРОВОГО КОНСАЛТИНГУ В УКРАЇНІ.....	87
Овчиннікова В.О., Дьяков М.І. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ.....	93
Панченко О.В., Ліснічук О.А., Солодовчук Н.О. ДОСЛІДЖЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	99

Равлінко З.П. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	105
Ушкальов В.В., Мартіянова М.П. ПРОФАЙЛІНГ СПОЖИВАЧА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ.....	110
Христенко Л.М., Чорна О.Ю., Гречишкін С.А. ФОРМУВАННЯ ОПТИМІЗОВАНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ТИПІВ/ВИДІВ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОХОЛДИНГІВ З МЕТОЮ ВИЯВЛЕННЯ КРИТЕРІАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПАКЕТНОГО ВМІСТУ СТРАТЕГІЇ.....	116
Яковенко О.І., Степанова К.В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	128
РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА	
Безхлібна А.П. СТРАТЕГІЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕКОСИСТЕМИ МАКРОРЕГІОНУ «АЗОВ-ЧОРНЕ МОРЕ».....	136
Шевченко Г.М. ЗАСТОСУВАННЯ КРАЩИХ СВІТОВИХ ПРАКТИК УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ АКТИВАМИ В ПОВОЄННОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПРИЧОРНОМОР'І.....	147
РОЗДІЛ 5. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ	
Aleskerova Yuliia, Marunych Uliana, Kachur Iryna EVOLUTION AND ESSENCE OF BANKING MARKETING.....	156
Гришина Л.О., Карась П.М., Приходько Н.В. КРЕДИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	162
Martseniuk Olena, Lichman Oleksandr, Dominchak Rostyslav CURRENT STOCK MARKET DEVELOPMENT TRENDS AND THEIR IMPACT ON BUSINESS DEVELOPMENT.....	169
РОЗДІЛ 6. ТУРИЗМ	
Баженова С.Е., Олійник О.С. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	174

CONTENTS

SECTION 1. WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Bestuzheva Svitlana, Kozub Viktoria, Dobryn Svitlana METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE ORGANIZATION OF LEASING OPERATIONS IN THE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE.....	7
Herasymova Yanina TAX MECHANISMS OF DETINIZATION OF GLOBAL BUSINESS ACTIVITIES.....	17
Hrabchuk Iryna, Berezhnyi Oleksandr DIGITAL TOOLS IN COMBATING MONEY LAUNDERING AND THE FINANCING OF INTERNATIONAL TERRORISM: OPPORTUNITIES AND THREATS.....	24
Kukharyk Viktoriia, Skorokhod Iryna TRADE AND INVESTMENT COOPERATION OF UKRAINE AND GREAT BRITAIN.....	30

SECTION 2. ECONOMY AND NATIONAL ECONOMY MANAGEMENT

Ilchenko Svitlana, Gryshchenko Vadym, Gryshchenko Iryna THE PORTS' INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT AS A FACTOR IN THE INCREASING COMPETITIVE POTENTIAL OF WATER TRANSPORT.....	35
Popov Yevhen FORMATION OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY FOR THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE COKE CHEMICAL INDUSTRY.....	41
Radziyevska Svitlana THE IMPACT OF THE FREE TRADE AGREEMENT WITH THE STATE OF ISRAEL ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S INTEGRATION POTENTIAL	47
Fedoryshyna Lidiia, Chernysh B.V. IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISM OF THE FUNCTIONING OF THE PENSION FUND OF UKRAINE.....	55

SECTION 3. ECONOMY AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Bielialov Taliat, Ashyrov Ennan DEVELOPMENT FACTORS OF AN ENTREPRENEURIAL UNIVERSITY.....	60
Bogma Olena, Kaminskyi Serhiy, Dashchenko Hanna THREATS IN THE CONCEPT OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE.....	65
Bohuslavskyi Oleksandr, Nikitina Tetiana BASIC CONCEPTS OF THE PRICING POLICY IN THE HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS AND THEIR CLASSIFICATION.....	70
Velyka Olena, Kozlova Inna FEATURES OF MANAGEMENT OF THE CAPITAL STRUCTURE OF ENTERPRISES IN UKRAINE.....	76
Hrytsenko Nataly COMPREHENSIVE ANALYSIS OF THE OPERATION OF THE TRANSPORT SYSTEM OF UKRAINE IN THE FIELD OF PASSENGER TRANSPORTATION.....	82
Dashko Iryna, Mykhailichenko Lubomir DEVELOPMENT OF PERSONNEL CONSULTING IN UKRAINE.....	87
Ovchynnikova Viktoria, Dyakov Mykyta PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES.....	93
Panchenko Olga, Lisnichuk Oksana, Solodovchuk Natalia RESEARCH OF MARKETING ACTIVITIES IN THE PROCESS OF ENTERPRISE DEVELOPMENT.....	99
Ravlinko Zoryana THEORETICAL ASPECTS OF MANAGEMENT OF SECURITY ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE.....	105

Ushkalyov Volodymyr, Martiyanova Maryna CONSUMER PROFILING: PROBLEM ASPECTS OF ECONOMIC EFFICIENCY.....	110
Khrystenko Larysa, Chorna Olga, Hrechyshkin Stanislav FORMATION OF AN OPTIMIZED CLASSIFICATION OF TYPES/SPECIES OF THE ECONOMIC SECURITY STRATEGY OF AGRICULTURAL HOLDINGS TO IDENTIFY CRITERION CHARACTERISTICS FOR THE CREATION OF THE PACKAGE CONTENT OF THE STRATEGY.....	116
Yakovenko Olena, Stepanova Kateryna CURRENT ISSUES IN THE MANAGEMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS DURING MARTIAL LAW.....	128
SECTION 4. PRODUCTIVE POWER DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY	
Bezkhlibna Anastasiia FUNCTIONAL DIAGNOSIS OF THE STATE OF THE COMPETITIVENESS MANAGEMENT SYSTEM OF COASTAL REGIONS.....	136
Shevchenko Hanna APPLICATION OF WORLD BEST PRACTICES OF NATURAL ASSET MANAGEMENT IN THE POST-WAR UKRAINIAN BLACK SEA COAST.....	147
SECTION 5. MONEY, FINANCES AND CREDIT	
Aleskerova Yuliia, Marunych Uliana, Kachur Iryna EVOLUTION AND ESSENCE OF BANKING MARKETING.....	156
Hryshyna Larysa, Karas Petr, Prikhodko Natalya LENDING ACTIVITIES OF UKRAINIAN BANKS: TRENDS AND PROSPECTS.....	162
Martseniuk Olena, Lichman Oleksandr, Dominchak Rostyslav CURRENT STOCK MARKET DEVELOPMENT TRENDS AND THEIR IMPACT ON BUSINESS DEVELOPMENT.....	169
SECTION 6. TOURISM	
Bazhenova Stefaniia, Oliinyk Olga FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY UNDER THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	174

КРЕДИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

LENDING ACTIVITIES OF UKRAINIAN BANKS: TRENDS AND PROSPECTS

УДК 336.77

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.80-24>**Гришина Л.О.**

к.е.н., доцент,
завідувачка кафедри економіки,
обліку та підприємництва,
Національний університет
кораблебудування
імені адмірала Макарова

Карась П.М.

к.е.н., професор кафедри фінансів,
Національний університет
кораблебудування
імені адмірала Макарова

Приходько Н.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів,
Національний університет
кораблебудування
імені адмірала Макарова

Hryshyna Larysa

Admiral Makarov National University
of Shipbuilding

Karas Petr

Admiral Makarov National University
of Shipbuilding

Prikhodko Natalya

Admiral Makarov National University
of Shipbuilding

У статті визначено роль і значення кредитної діяльності банків у забезпеченні післявоєнної відбудови України; узагальнено комплексні зміни до законодавства та державних програм, які спрямовані на підтримку української економіки, формування сучасного банківського сектора, активізації банківського кредитування як важливого фактора ефективного функціонування банківської системи країни в умовах воєнного стану та подальшого її відновлення. Здійснено аналітичну оцінку кредитної діяльності банків з метою виявлення тенденцій її динаміки за період 2011–2021 роки. Наголошено, що в сучасних умовах воєнного стану у 2022 році майже всі вітчизняні банки скоротили свою кредитну активність. Сформульовано пропозиції щодо посилення ролі банківської системи та активного використання її кредитного потенціалу у забезпеченні економічного відновлення України. Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є виявлення можливостей здешевлення вартості кредитних ресурсів та аналіз пріоритетних напрямків фінансово-кредитної підтримки післявоєнної відбудови України.

Ключові слова: банки, кредитна діяльність, відновлення, кредитування.

The article defines the role and importance of credit activities of banks in ensuring the post-war reconstruction of Ukraine. Comprehensive changes to legislation and state programs aimed at supporting the Ukrainian economy, the formation of a modern banking sector, the activation of bank lending as an important factor in the effective functioning of the country's banking system in the conditions of martial law and its subsequent recovery are summarized. The war of the Russian Federation on the territory of Ukraine led to the deterioration of the quality of banks' loan portfolios, the destruction of assets and collateral, loss of income and deterioration of borrowers' solvency. This led to a decrease in their ability to service loans. The banking sphere is the most important component of the financial sector of Ukraine and provides banking service needs of the real sector of the economy, the population, while contributing to the economic security of the state. An analytical assessment of banks' credit activity was carried out in order to identify trends in its dynamics for the period 2011–2021. During the period 2011–2021, the credit portfolio of the banking system of Ukraine increased from UAH 755 billion. up to 1,065.3 billion hryvnias (almost 1.4 times). During the same time, the volume of loans granted to legal entities increased by 1.6 times, and lending to individuals increased by 1.3 times. It was emphasized that in the current conditions of martial law in 2022, almost all domestic banks reduced their credit activity. The total credit portfolio of the banking system decreased to 700.9 billion hryvnias. The study of lending trends to the population indicates a reduction in lending to individuals by almost all banking institutions. Proposals have been formulated for strengthening the role of the banking system and active use of its credit potential in ensuring the economic recovery of Ukraine. The prospect of further research in this direction is the identification of opportunities to reduce the cost of credit resources and the analysis of priority areas of financial and credit support for the post-war reconstruction of Ukraine.

Key words: banks, credit activity, recovery, lending.

Постановка проблеми. Банківський сектор України є найважливішим елементом фінансової сфери держави, а його кредитні ресурси являються важливим джерелом коштів для післявоєнного розвитку економіки України. Масштабне вторгнення російської федерації на територію України зумовило погіршення якості кредитних портфелів банків, руйнування активів та заставного майна, втрату доходів та погіршення платоспроможності позичальників, що, в свою чергу, призвело до зниження їх спроможності обслуговувати кредити. Банки вже визнали значні кредитні втрати – від початку повномасштабної війни обсяги відрахування в резерви під кредити перевищили 100 млрд. грн і становлять понад 12% кредитного портфеля, що банки мали наприкінці лютого 2022 року. Потенційні втрати кредитного портфеля внаслідок війни, економічної кризи та енергетичного терору країни-агресора можуть сягнути 30% [9]. Тому наразі важливо активізувати банківське кредитування як важливого необхідного фундаменту для післявоєнного відновлення вітчизняної економіки та підвищення її інвестиційної привабливості, оскільки саме кредитна діяльність банків виступає одним із необхідних джерел залучення

коштів для розвитку країни і забезпечення її економічної стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми функціонування фінансової галузі України вивчалися відомими вітчизняними вченими-економістами, серед яких Гальчинський А., Геєць В., Данілішин Б., Жаліло Я., Рекіанова С., Савлук М., Нагайчук Н., Халімон Т. та інші. Завдяки своїй актуальності і значущості, банківська кредитна діяльність широко досліджуються вченими та представлена у роботах Волкової Н., Дзюблюк О., Коляда Т., Лаврушин О., Олексієнко М., Охріменко І., Романішин В. [1; 3]. Віддаючи належне науковій і практичній значущості результатів досліджень вчених-економістів, слід зазначити, що на сьогодні питання відновлення кредитної діяльності в умовах сучасних загроз та наслідків військової агресії потребують більш глибокого дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні тенденцій кредитної діяльності банківських установ та визначення завдань її відновлення для післявоєнної відбудови економіки України. При проведенні дослідження використано інструментарій методів наукового дослідження, серед яких діалектичний метод пізнання та сис-

темний підхід, узагальнення та систематизації, економіко-статистичний та розрахунково-аналітичний, проблемно-орієнтовний та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні реалії економіки країни показали, що оголошення воєнного стану на території України та розпочата активна фаза бойових дій зумовили економічний спад ділової активності більшої частини бізнесу та неможливості здійснення підприємствами своєї господарської діяльності, які знаходяться на захоплених територіях. Але ж, у сьогоднішній час економічна та фінансова сфера являються важливим підґрунтям повноцінного функціонування держави, регіонів, їх територіальних громад [1, с. 151]. Являючись найважливішою складовою фінансового сектору, вітчизняна банківська сфера забезпечує потреби у банківському обслуговуванні реального сектора економіки, населення, сприяючи при цьому і економічній безпеці держави [2, с. 18]. Саме тому Уряд України та Національний Банк почали активно запроваджувати комплексні зміни до законодавства та державних програм, які спрямовані на підтримку української економіки, формування сучасного

банківського сектору, активізації банківського кредитування як важливого фактора ефективного функціонування банківської системи країни в умовах воєнного стану та подальшого її відновлення (табл. 1).

Як свідчать статистичні дані, кредитна діяльність банків України за період з 2011 року по 2021 рік характеризується зміною основних показників на фоні підйому економіки після виходу з фінансової кризи 2008–2010 рр. (коли здійснювалися заходи щодо подолання наслідків фінансової кризи і виходу з неї), на фоні фінансової кризи 2014–2015 рр., пов'язаної з військовою агресією Росії та анексією Криму, глобальної фінансової кризи під впливом пандемії коронавірусу [10; 11]. Всі ці перелічені кризові явища стали викликом для банківської системи України, вплинули на кредитну діяльність банків України, на кількість банківських установ, обсяги їх активів і кредитного портфеля (рис. 1).

Аналіз основних показників кредитної діяльності банків України показав, що при постійному зростанні ВВП і активів банківської системи банківський кредитний портфель збільшувався. Виклю-

Таблиця 1

Нормативно-правові акти регулювання банківського кредитного сектору в умовах воєнного стану

№	Назва нормативно-правового документа	Особливості
1	Закон України «Про правовий режим воєнного стану»	Воєнний стан визначено як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності...»
2	Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану»	Зміна правил кредитної діяльності банків та небанківських фінансових установ, метою яких є насамперед, полегшити ситуацію для українців-позичальників на час війни та післявоєнного відновлення економіки. Зокрема, на час дії воєнного стану та в тридцятиденний строк після дня його припинення або скасування споживач не буде нести відповідальності перед кредитодавцем у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом. Також забороняється у разі невиконання зобов'язань за таким договором збільшення процентної ставки за користування кредитом, крім випадків, коли встановлення змінюваної процентної ставки передбачено кредитним договором чи договором про споживчий кредит.
3	Постанова Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану»	Визначено умови, одночасне дотримання яких сприятиме переказу коштів з метою сплати процентних платежів за кредитом, одержаним юридичною особою-резидентом (позичальником) від нерезидента за укладеним між ними кредитним договором
4	Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні»	Національному банку України надано більше повноважень під час особливого періоду, що включає період дії воєнного стану і період відбудови після закінчення воєнних дій; для стабільності на страховому ринку спрощено процедури прийняття рішень щодо залучення вільних до розміщення коштів централізованих страхових резервних фондів, створених при Моторному (транспортному) страховому бюро України; для банків і для їх клієнтів, продовжено термін дії Закону «Про фінансову реструктуризацію» до 1 січня 2028 року

Джерело: узагальнено на основі [4; 5; 6; 7; 8]

ченням стали 2015 і 2016 роки, що пояснюється воєнною агресією і анексією Криму. Різко скоротилась кількість банківських установ: в 2014 році на 17 банківських установ, в 2015 – на 46 і в 2016 – на 21 банківську установу. В 2015 році активи банківської системи України скоротилися на 38,4 млрд. грн., а в 2016 році кредитний портфель банків скоротився на 3,9 млрд. грн. Також виключенням стали 2019 і 2020 роки, коли спостерігалась тенденція зменшення кредитного портфеля банків України при зростанні ВВП і активів банківської системи, що пояснюється впливом пандемії корона вірусу [9]. В цей час банки стали активно нарощували вкладення в цінні папери.

Слід відзначити, що відповідність темпів зростання кредитного портфеля банків і ВВП є позитивним чинником. Збільшення активів, а значить і кредитів, виданих банками, свідчить про посилення ролі і участі банків як фінансових посередників в процесі формування фінансових ресурсів економіки. Так, за 2011–2021 роки кредитний портфель банківської системи України збільшився з 755 млрд. грн. до 1065,3 млрд. грн. (майже в 1,4 рази). За цей же час обсяг кредитів, наданих юридичним особам, збільшився в 1,6 рази, а кредитування фізичних осіб збільшилося в 1,3 рази. В 2011–2016 роках спостерігалася стійка тенденція зростання питомої ваги кредитів, наданих суб'єктам господарювання, в кредитному портфелі з 67,3% до 84,2% і протилежна тенденція змен-

шення питомої ваги кредитів, наданих фізичним особам, в кредитному портфелі з 24,7% до 15,6%. Починаючи з 2017 року спостерігається тенденція зростання питомої ваги кредитів фізичним особам в кредитному портфелі з 15,6% до 22,8% і тенденція зменшення питомої ваги кредитів суб'єктам господарювання – з 84,2% до 74,7% [9; 10].

Існуюча система показників управління кредитним портфелем дозволяє здійснити не лише аналіз загального стану кредитного портфеля банків, але і охарактеризувати його з точки зору кредитного ризику, доходності і захисту від можливих втрат. Використовуючи окремі показники, проаналізуємо якість і ефективність управління кредитним портфелем банків України, що представлено у табл. 2.

Як свідчать дані НБУ, у 2022 році майже всі вітчизняні банки скоротили свою кредитну активність, коли старі кредити гасилися активніше порівняно з видачею нових. Така ситуація зумовила скорочення загального кредитного портфеля банківської системи до 700,9 млрд. грн. При цьому кредитний портфель корпорацій скоротився на 2,3% (до 566,6 млрд. грн), кредитний портфель населення – на 32,9% (до 134,3 млрд. грн.) [9]. Найактивніше кредитуванням бізнесу під час війни займалися державні банки, які працювали в межах програми «Доступні кредити 5-7-9%», метою якої є розвиток підприємництва, збільшення обсягів виробництва, експорту, імпортозаміщення, високо-

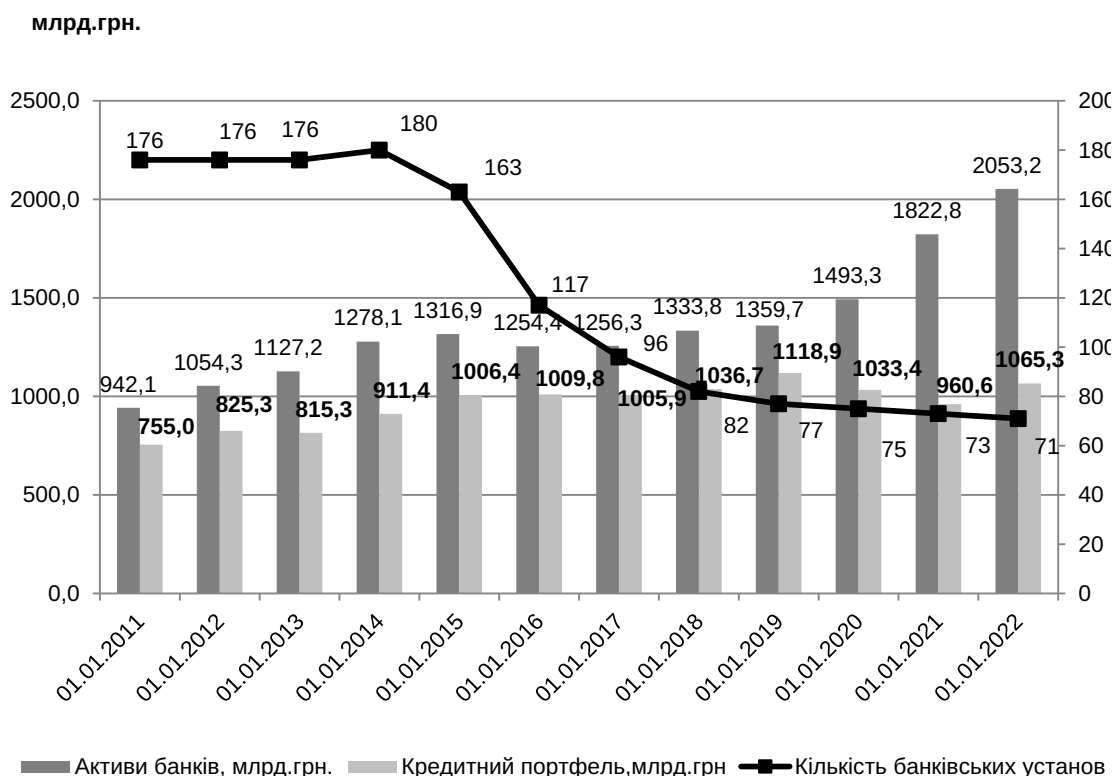

Рис. 1. Динаміка активів, кредитного портфеля та кількості банків України

Джерело: розроблено авторами на основі [9; 10]

Таблиця 2

Основні показники оцінки якості кредитного портфеля банків України у 2016–2022 рр.

Показники	На початок року						
	01.01.16	0.01.17	01.01.18	01.01.19	01.01.20	01.01.21	01.01.22
<i>1. Стан кредитного портфеля банків України</i>							
Кредитний портфель, млрд.грн	1009,8	1005,9	1036,7	1118,9	1033,4	960,6	1065,3
Темп зростання, %	100,3	99,6	103,1	107,9	92,4	93,0	110,9
Питома вага кредитного портфеля в активах, %	80,5	80,1	77,7	82,3	69,2	52,7	51,9
<i>2. Характеристика кредитного портфеля банків з точки зору кредитного ризику</i>							
2.1. Співвідношення власного капіталу і кредитного портфеля	0,103	0,123	0,155	0,138	0,193	0,218	0,240
2.2. Питома вага непрацюючих кредитів в кредитному портфелі банків, %	28,03	30,47	54,54	52,85	48,36	41,00	30,02
<i>3. Оцінка кредитного портфеля банків з точки зору захисту від можливих втрат</i>							
3.1. Коефіцієнт забезпеченості втрат за рахунок сформованих резервів за активними операціями	0,131	0,178	0,2962	0,449	0,467	0,491	0,478

технологічного виробництва, енергоефективності, впровадження інновацій, а також сприяння створенню нових робочих місць та підприємств, поверненню трудових мігрантів до України. Найбільші прирости за кредитним портфелем юридичних осіб спостерігаються у Укрексімбанк – на 13,7 млрд.грн (на 20%), Ощадбанк – на 10,6 млрд грн (на 17%), Укргазбанк – на 10,59 млрд. грн (на 21%), Приватбанк – на 9,7 млрд грн (на 52%) (рис. 2).

Дослідження тенденцій кредитування населення у 2022 році свідчить про скорочення обсягу кредитування фізичних осіб майже усіма банківськими установами. У порівнянні з попереднім 2021 роком, лише деякі структури показали невеликі прирости, а саме АТ «Юнекс Банк» – на 13,6 млн грн (на 14%); АТ «РВС Банк» – на 11,7 млн грн (на 471%); АТ «Кредитвест Банк» – на 2,8 млн грн (на 39%) (рис. 3). Найвищими рівнями скорочення кредитування населення відзначилися АТ «Сенс Банк» – на 11,1 млрд грн (на 46%); ПУМБ – на 9,7 млрд грн (на 49%); Приватбанк – на 8,4 млрд грн (на 16%) [9].

Отже, за 2022 рік кредитний портфель банків в Україні скоротився на 1,4% – до 1,134 трлн грн, тоді як обсяг непрацюючих кредитів (NPL) зріс на 25,2%, або на 87 млрд грн – до 432 млрд грн. банку України (НБУ) у середу. Згідно з класифікацією НБУ, непрацюючий кредит (NPL) – це актив, за яким прострочення погашення боргу перевищує 90 днів (30 днів для банків-боржників) або за яким боржник неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення. Коефіцієнт покриття NPL (відношення усіх резер-

вів під збитки за кредитами до NPL) становив на кінець 2022 року 95% [11]. Тому перед банками стоять важливі завдання удосконалення оцінки кредитного ризику, особливо стосовно позичальників, які втратили доходи і не мають можливості відновити обслуговування кредитів. Враховуючи складні умови функціонування вітчизняного бізнесу, банківським установам доцільно проводити гнучкі реструктуризації для позичальників, що мають перспективи відновлення бізнесу, а також належно оцінювати вартість заставного майна, своєчасно визнаючи втрату доступу до майна, його пошкодження або знищення в умовах воєнних дій та їх наслідків.

З цього приводу слід зазначити, що в умовах повоєнної економіки інституційна роль і відповідальність банківської системи в цілому має змінитися. Тому, на нашу думку, у вирішенні завдань післявоєнного відновлення країни для реалізації державних програм підтримки економіки має бути посилена роль державних банків, необхідно будувати розгалужену систему державного банкінгу, до складу якої можуть входити спеціалізовані державні комерційні банки, державні банки широкого профілю, державні банки розвитку, партнерські фінансові установи, регіональні фонди розвитку, тощо. Кошти цих та інших фінансових інститутів мають бути спрямовані на виконання цільових програм кредитної підтримки діяльності підприємств базових галузей та критичної інфраструктури у межах офіційно визнаних пріоритетних напрямів та насамперед, підприємств оборонної промисловості. Кредитна підтримка малого

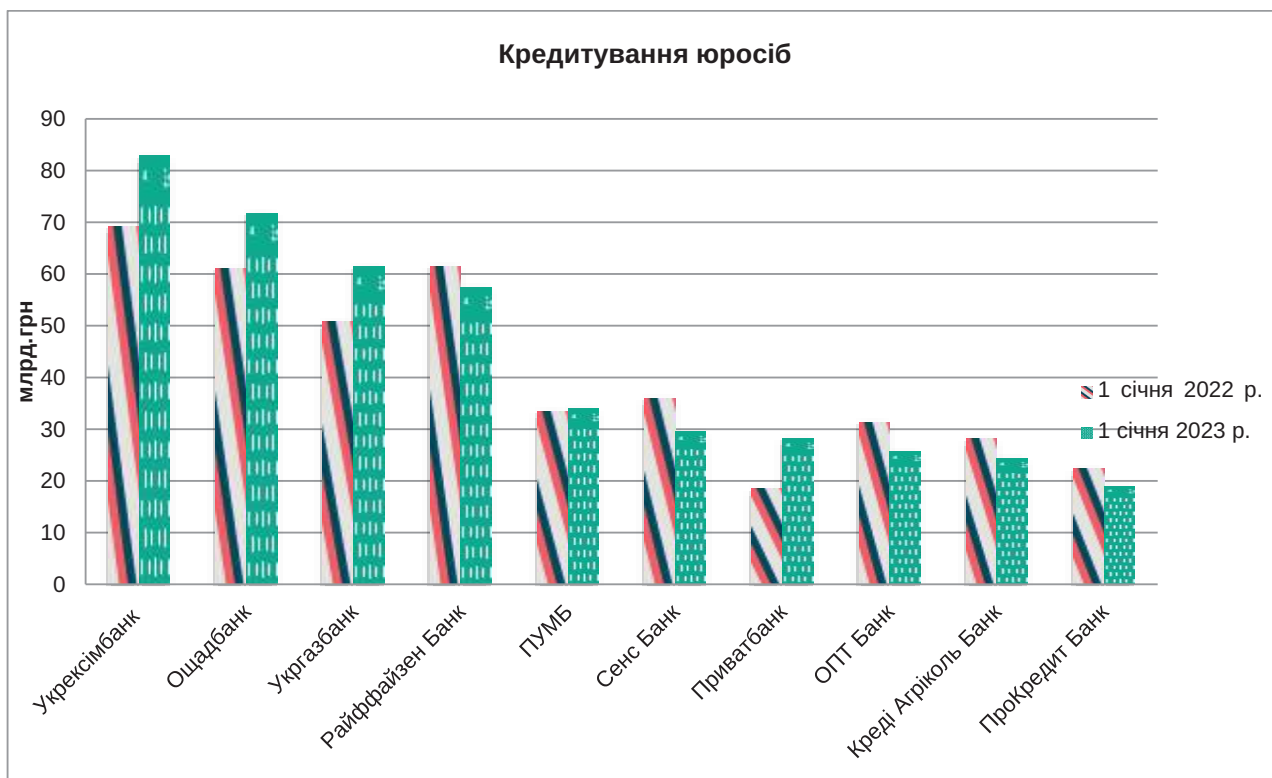

Рис. 2. Кредитування банками юридичних осіб

Джерело: розроблено авторами на основі [9; 10; 11]

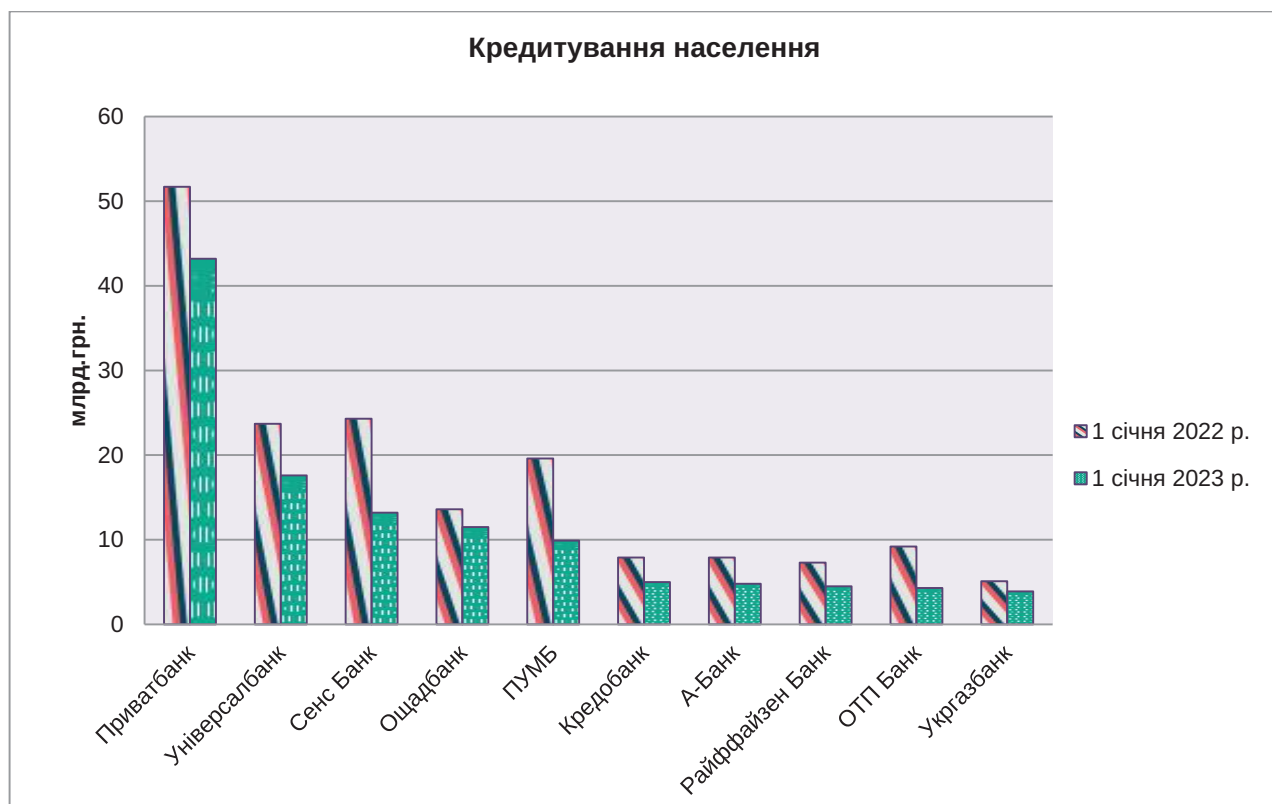

Рис. 3. Кредитування банками населення

Джерело: розроблено авторами на основі [9; 10; 11]

і середнього бізнесу, у тому числі і сільськогосподарських товаровиробників, щодо налагодження місцевого виробництва для задоволення внутрішнього попиту, освоєння та забезпечення реалізації конкурентних переваг локальних ринків ресурсів потребує відповідних інституційних змін у фінансуванні повоєнного відновлення та розвитку бізнесу.

Висновки з проведеного дослідження. Забезпечення економічного відновлення України потребує посилення ролі банківської системи та активного використання її кредитного потенціалу у відродженні пріоритетних галузей економіки та підвищення ефективності їх функціонування. Відповідно до цього, необхідним є створення механізму стимулювання довгострокового банківського кредитування через упровадження цільового довгострокового рефінансування Національним банком України банків, виходячи з наявності інноваційних проектів, які мають стратегічний пріоритет з точки зору цілей державної економічної політики для забезпечення економічного зростання. Підвищення державного страхування інноваційних кредитів, інвестиційних ризиків і надання державних гарантій за стратегічно пріоритетними напрямками інвестиційного фінансування також виступає важливою умовою активного впровадження банківського кредитування. Цілеспрямована підтримка держави завдяки доступним програмам і політиці НБУ щодо пом'якшення умов кредитування є важливим заходом з підтримки функціонування вітчизняної економіки, що сприятиме відновленню та зростанню. Відновлення банками і збільшення масштабів кредитування має відбуватися паралельно із активним залученням іноземного фінансування і можливе лише за умов збереження фінансової стабільності і внутрішнього ресурсного потенціалу для забезпечення економічного розвитку України у післявоєнному періоді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС:

1. Коляда Т. А., Prozorov Y. V. Локалізація глобальних механізмів залучення кредитних інвестиційних ресурсів для зміцнення фінансової спроможності територіальних громад України. *Проблеми економіки*. 2022. № 3 (53). С. 149–155. DOI:10.32983/2222-0712-2022-3-149-155.
2. Мазаракі А., Мельник Т. Економічна безпека України в умовах російської агресії. *SCIENTIA FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету)*, 2022, № 145(5), 4–28. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2022\(145\)01](https://doi.org/10.31617/1.2022(145)01).
3. Охрименко І. Ю., Білошапка В. С. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України: реалії та перспективи на тлі війни. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2022. № 6(8). С. 405–423. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-405-423](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-405-423).

4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII / Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 15.01.2023).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 3 березня 2022 р. № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 19.01.2023).

6. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України № 18 від 24.02.2022 р. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 15.12.2022).

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні : Закон України № 2463-IX від 27.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text> (дата звернення: 05.02.2023).

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо питань пільгового кредитування будівництва (реконструкції) і придбання житла : Постанова КМУ від 8 жовтня 2022 р. № 1132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1132-2022-%D0%BF> (дата звернення: 20.02.2023).

9. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 20.02.2023).

10. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.02.2023).

11. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua> (дата звернення: 21.02.2023).

REFERENCES:

1. Kolyada T. A., Prozorov Y. V. (2022) Lokalizacija globalnykh mekhanizmiv zaluchennja kredytnykh investytsijnykh resursiv dlja zmichennja finansovoi spro-mozhnosti terytorialnykh ghromad Ukrainy [Localization of global mechanisms for attracting credit investment resources to strengthen the financial capacity of territorial communities of Ukraine]. *Problems of the economy*, vol. 3 (53), pp. 149–155.
2. Mazaraki A., Melnyk T. (2022) Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh rosijskoho aghresiji [Economic security of Ukraine in the conditions of Russian aggression]. *SCIENTIA FRUCTUOSA (Bulletin of Kyiv National University of Trade and Economics)*, vol. 145(5), pp. 4–28. DOI: 10.31617/1.2022(145)01.
3. Okhrymenko I. Yu., Biloshapka V. S. (2022) The influence of bank lending on the economic development of Ukraine: realities and prospects against the background of the war [Vplyv bankivskogo kredy-tuvannja na ekonomichnyj rozvytok Ukrainy: realiji ta perspektyvy na tli viyny]. *Journal "Scientific Innovations and Advanced Technologies"*, no. 6(8), pp. 405–423. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-405-423](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-405-423).
4. Pro pravovyj rezhym vojennogho stanu : Zakon Ukrainy vid 12 travnja 2015 r. № 389-VIII [On the legal regime of martial law: Law of Ukraine dated May 12,

2015 No. 389-VIII]. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2015. No. 28.

5. Pro vnesennja zmin do Podatkovogho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shhodo osoblyvostej opodatkovannja ta podannja zvitnosti u period diji vojennoho stanu [On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the specifics of taxation and reporting during martial law]. Law of Ukraine dated March 3, 2022 No. 2118-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>.

6. Pro robotu bankivskoj systemy v period zaprovadzhennja vojennoho stanu [On the operation of the banking system during the introduction of martial law]. Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine No. 18 of February 24, 2022. Available at: <https://bank.gov.ua>.

7. Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shhodo osoblyvostej dijalnosti finansovogho sektoru u zv'jazku iz vvedennjam vojennoho stanu v Ukraini [On making changes to some legisla-

tive acts of Ukraine regarding the specifics of the financial sector in connection with the introduction of martial law in Ukraine]. Law of Ukraine No. 2463-IX dated 27.07.2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text>.

8. Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shhodo pytanj pilghovogho kredytuvannja budivnytva (rekonstrukciji) i prydbannja zhytla [On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding preferential lending for construction (reconstruction) and housing purchase] Resolution of the CMU dated October 8, 2022 No. 1132. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1132-2022-%D0%BF>.

9. Oficijnyj sajт NBU [Official website of the NBU]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua>.

10. Oficijnyj sajт derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

11. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine [Oficijnyj sajт Ministerstva finansiv Ukrainy]. Available at: <https://www.mof.gov.ua>.